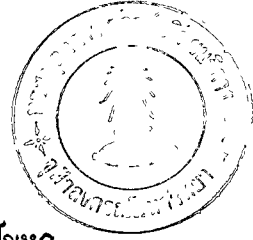


บทที่ 1

บทนำ



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการประถมศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และพัฒนาการขั้นมูลฐาน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้และการปฏิบัติในระดับสูงขึ้นไป ผู้เรียนจะได้รับการหล่อหลอม บุคลิกภาพ การปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่งดงาม ตลอดจนฝึกการเผชิญและแก้ปัญหาต่าง ๆ ควบคู่การวิเคราะห์หาวิธีอันชอบด้วยเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเติบโตอยู่ในสังคมได้อย่าง เป็นสุข และเป็นกำลังสำคัญของชาติอย่างสมภาคภูมิ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ถ้า พลเมืองส่วนใหญ่มีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดี ก็จะช่วยให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปได้อย่าง รวดเร็ว เพราะเป็นที่ประจักษ์ว่า การศึกษาจะช่วยให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาและสร้าง สรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการจัดการประถมศึกษาไว้เป็นพิเศษ เพราะ เห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ว่า เป็นการจัดการศึกษาให้กับชนส่วนใหญ่ของ ประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่า จะส่งเสริมให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาในระดับนี้ โดยทั่วถึงกัน และกำหนดให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 เป็นการศึกษาภาคบังคับซึ่งรัฐจัดให้เปล่า นโยบายดังกล่าวนี้ ปรากฏอยู่ในแผนการ ศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503¹ ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่ อักภาพ เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความ

¹ กิตติ สุขฉลิณ, คู่มือสอบคัดเลือกบรรจุ เลื่อนชั้น ปรับวุฒิ และปฏิบัติราชการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพื่อองอักษร, 2515), หน้า 21.

สามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติได้

จุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ซึ่งชี้ถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับประถมศึกษา อันเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคคลตั้งแต่เยาว์วัยตามอุดมการณ์ของประชาธิปไตย และในหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2503² ยังระบุความสำคัญและความต้องการทางการศึกษาเอาไว้อย่างชัดเจน ดังมีสาระสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

รัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีของชาติในระบบประชาธิปไตย โดยมุ่งอบรมให้ผู้นับเรียนมีคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เกี่ยวกับความเจริญแห่งตน มุ่งให้ผู้เรียนมีความเจริญก้าวหน้าในด้านความรู้ ความคิด มีคุณธรรม ความดี ความงาม ตลอดจนมุ่งส่งเสริมลักษณะนิสัยของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ อีกด้วย
2. เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ มุ่งส่งเสริมด้านความสามัคคี และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. เกี่ยวกับความสามารถในการทรงชีพ มุ่งส่งเสริมการใช้มือในการทำสิ่งต่าง ๆ ปลูกฝังการประกอบอาชีพที่สุจริต ส่งเสริมการเศรษฐกิจในแง่ของการประหยัด และการรู้จักใช้จ่ายใช้สอย
4. เกี่ยวกับความรับผิดชอบตามหน้าที่ของพลเมือง มุ่งปลูกฝังผู้เรียนให้รู้จักหน้าที่ และมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ของพลเมืองดีของประเทศในด้านต่าง ๆ คือ การปกครอง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งสวยงามตามธรรมชาติ การรู้จักใช้และสงวนทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อความเข้าใจอันดีและสันติสุขของโลก

การศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นกำลังของชาติในระบบประชาธิปไตยดังกล่าว มีหลักเกณฑ์หรือปรัชญาที่ควรคำนึงถึงอยู่ 3 ประการ คือ

² กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 (พิมพ์ครั้งที่ 3; พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า 1.

1. การศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้อยู่เรียนเคารพนับถือซึ่งกันและกัน แม้ว่าบุคคลจะมีความแตกต่างกัน (respect for individual)
2. การศึกษาควรสนับสนุนให้ผู้อยู่เรียนมีส่วนในการช่วยเหลือแบ่งปัน มีส่วนรับผิดชอบ และมีโอกาสร่วมมือกันในการทำงานต่าง ๆ (sharing, participating cooperating)
3. การศึกษาควรสร้างเสริมให้ผู้อยู่เรียนมีโอกาสใช้ความคิด หรือพัฒนาปัญญา (faith in intellectual) ในการแก้ปัญหาหรือการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้มากที่สุด³

จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ (man power) เพราะระยะนี้ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ระยะที่ 3 (2515-2519) ซึ่งต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก⁴

และถ้าพิจารณาถึงสภาพของเมืองไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้จากคำกล่าวของนิโคลัส เบนเนตต์⁵ ที่ว่า "ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน และในบางส่วนของประเทศ ประชาชน

³สาโรช บัวศรี, "การปลูกฝังประชาธิปไตย," วารสารสภาการศึกษา ปีที่ 4, ฉบับที่ 3 (ตุลาคม, 2512), 1.

⁴วิจิตร ศรีสอาน, สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของประเทศไทย, เอกสารประกอบการสัมมนาการวางแผนการศึกษาระดับชาติ 7-11 ก.ค. 2512 ตอนที่ 1 สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2512), หน้า 25.

⁵นิโคลัส เบนเนตต์, "การศึกษาภาคบังคับและไม่บังคับ พันธกรณีและทางเลือก," บนเส้นทางการแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาของไทย, ชุมทางวิชาการ รายงานการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 1 กรมสามัญศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, พฤศจิกายน, 2516), หน้า 239-240.

ยังคงยกการศึกษาอยู่" ดังนั้น การศึกษาจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคมได้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สำคัญดังกล่าวมา สรุปได้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม ตลอดจนนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ในการปรับปรุงปฏิรูปสังคม และพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

การดำเนินการให้การศึกษาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าว เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพดี และมีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางการศึกษาหลายด้าน และองค์ประกอบที่มีความสำคัญประการหนึ่ง คือ "วิธีการสอนของครู" ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้การศึกษา และทำให้ความมุ่งหวังของการศึกษากลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ ดังที่มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีการสอนของครูเอาไว้⁶ ดังนี้

วิธีสอนเป็นกระบวนการที่ทำให้วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้นได้ ฉะนั้น วิธีสอนจึงเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน

จากที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ถ้าเราต้องการให้ผลของการศึกษาเป็นเช่นไร ก็อาจจะคาดหวังจากวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้น "วิธีการสอน" ของครูจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เป็นสิ่งแรกในการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลตามความมุ่งหมายดังกล่าว

เมื่อพิจารณาถึงวิธีการสอนที่ครูส่วนใหญ่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปในโรงเรียนประถมศึกษาจะพบว่าวิธีที่ใช้กันมากคือ การสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Teacher Centric Method) การสอนโดยวิธีนี้จะเน้นบทบาทของครูเป็นสำคัญ โดยครูจะเป็นผู้วางแผนการสอน ควบคุมเนื้อหา และดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง เพื่อให้ได้เด็กได้รับความรู้ตามที่ต้องการ

⁶หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, คู่มือนิเทศการศึกษา วิชาสังคมศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ลาดพร้าว, 2513), หน้า 28.

ส่วนวิธีการในการสอน จะใช้วิธีบรรยาย⁷ (Lecture Method) หรือให้ผู้เรียน
เรียนรู้จากตำราและทำความเข้าใจกับทุกสิ่งที่มีอยู่ในตำรานั้น ถ้าไม่เข้าใจ ครูจะช่วย
อธิบายขยายความให้ และถ้าผู้เรียนยังจำไม่ได้ ก็จะกำหนดให้ไปท่องจำเนื้อหาวิชาสำหรับ
ใช้ในเวลาสอบ วิธีการเช่นนี้เรียกว่า "วิธีการท่องจำ"⁸ (Recitation Method) ครู
มักจะใช้ทั้งสองวิธีนี้ควบคู่กันไปเสมอ

อคุลย์ วิเชียรเจริญ⁹ ได้กล่าวถึงผลของการเรียนโดยวิธี "ครูเป็นศูนย์กลาง"
เอาไว้ดังนี้

การเรียนที่ผู้เรียนท่องจำข้อเท็จจริง ไม่ช่วยให้ผู้เรียนมีความ
สามารถในการคิด การพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง ทำให้เกิด
ทัศนคติที่จะยอมรับสิ่งต่าง ๆ โดยไม่มีกुरังคิตาตาม ไม่วิพากษ์
วิจารณ์ แม้จะไม่เห็นด้วยก็ไม่โต้แย้ง ไม่ทักท้วง

เขายังกล่าวต่อไปอีกด้วยว่า การสอนโดยวิธีดังกล่าวจะทำให้เกิดผลเสีย คือ
ไม่ได้ปลูกฝังสร้างคนให้เป็นนักคิด ช่วยให้เกิดความคิดอ่าน เกิดความเคยชินในการแก้ปัญหา
และแสวงหาเหตุผล หรือเกิดวิจารณ์ฉันทาย่างใด

⁷ สุนทร สุนันทชัย, คู่มือวิชาการศึกษา เทคนิค และวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา
พระนคร: สำนักพิมพ์สหบัณฑิตย์, 2514), หน้า 196.

⁸ ประเทิน มหาจันทร์, การคิดสร้างสรรค์, "วารสารศูนย์ศึกษา, 11, (พฤศจิกายน
2507), 26-32.

⁹ อคุลย์ วิเชียรเจริญ, "ปัญหาการศึกษาและวิชาการของไทยใน ร.ศ.200,"
วารสารศูนย์ศึกษา, 17 7-8 (กรกฎาคม-สิงหาคม, 2514), 6.

ลีปพนธ์ เกตุทัต¹⁰ ได้กล่าวถึงผลเสียของการสอนที่ไม่ได้เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเอาไว้ว่า "เพราะระบบการศึกษาของเราไม่ได้สอนให้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศเราวิ่งตามวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่ทัน"

นอกจากนี้ จรูญ วงศ์สายัณห์¹¹ ยังได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนของไทยเอาไว้อีกว่า

การเรียนการสอนของเราแต่โบราณกาลมา เน้นการสอนให้เด่น
ไทแกลงกันเป็นที่หนึ่ง เราไม่มีใครสอนให้ทำงานกันเป็น Team-
work ไม่ได้อสอนให้ประสานงานกัน สิ่งเหล่านี้ถ้าเราไม่ทำให้
เกิดขึ้นแล้ว เราไปไม่รอด เราวิ่งตามเทคโนโลยีไม่ทัน

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นถึงสภาพการเรียนการสอนของไทยเท่าที่เป็นอยู่ ซึ่ง
ต้องการการแก้ไขปรับปรุงวิธีการในการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อช่วยย้ให้การศึกษาบรรลุ
ผลตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็มีผู้นำเอาเทคโนโลยี และ นวัตกรรมทางการ-
ศึกษา (Innovation) เข้ามาใช้เพื่อปรับปรุงการศึกษาของเราให้ดีขึ้น เช่น การใช้
บทเรียนสำเร็จรูป (Program Learning) การสอนเป็นคณะ (Team Teaching) ฯลฯ
รวมทั้งหาวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด เช่น การใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบสืบสวน-
สอบสวน เป็นต้น

* นอกจากวิธีการที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่คาดว่าจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของ
ผู้เรียนทุก ๆ ด้าน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดหาเหตุผล **และจะช่วยให้ส่งเสริมให้**

¹⁰ จรูญ วงศ์สายัณห์, ลีปพนธ์ เกตุทัต และ กระจ่าง พันธุมนาวัน, "อภิปราย
การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี," บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปี
ที่ผ่านมา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2512),
หน้า 101.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.



ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตนเอง รู้จักตนเองและเพื่อนมากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้
 สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล ตลอดจนส่งเสริมบรรยากาศ
 การเรียนรู้แบบประชาธิปไตย อันได้แก่ ความร่วมมือกันในการแก้ปัญหา หรือกระทำการต่าง ๆ
 ได้ วิธีการนี้คือ วิธีที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันโดยการแบ่งกลุ่มย่อย (Small-Group
 Instruction) และคำนึงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มจากการวิเคราะห์ประสบการณ์
 การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสำคัญ วิธีการนี้เรียกว่า "กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" (Group
 Process)

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยนี้ เป็น
 เทคนิคที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ โดยใช้ฝึกความเป็นผู้นำและมนุษยสัมพันธ์ ตลอดจน
 วิชาการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงตนเองของบุคคลในวงการต่าง ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม
 วงการธุรกิจ และอื่น ๆ ในวงการศึกษาก็ได้มีผู้นำมาใช้ในการบริหารบุคลากร การนิเทศ
 การศึกษา การอบรมครูประจำการ การฝึกนิสิตฝึกสอน ตลอดจนนำมาใช้ในการจัดการเรียน
 การสอนในโรงเรียน¹²

การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยนี้ จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าใจ
 ความต้องการของตนเองและผู้อื่นจากการลงมือปฏิบัติและค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลดีถึง 2 ประการ คือ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เนื้อหาวิชาจากการมีส่วนร่วม
 ทางความคิดและความรู้สึก และขณะเดียวกัน ผู้เรียนจะได้รับการฝึกทักษะการทำงานร่วมกับ
 ผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เรียน ดังที่ วิทฮอลล์ (Withall) และ เลวิส¹³
 (Lewis) กล่าวถึงผลการทดลองของนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาว่า วิธีการสอนที่ดีควรเป็น

¹²Herbert A. Thelen, Dynamics of Groups At Work (Chicago: The University of Chicago Press), 1967, preface VI-VII.

¹³John Withall and W.W. Lewis, "Social Interaction in the Classroom," Handbook of Research on Teaching. ed.; N.L. Gage (Chicago: Rand McNally and Company, 1963), p. 684.

การสอนที่ใหญ่ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งสมาชิกมีโอกาสพบปะสนทนากันได้
อย่างทั่วถึง (Face to face Group) การเรียนรู้ในสภาพการณ์นี้จะก่อให้เกิดความรู้สึก
นึกคิด อารมณ์ และทักษะ ขึ้น

นักจิตวิทยา¹⁴ เชื่อกันว่า การเรียนรู้จะเป็นผลจากกระบวนการสัมพันธ์ทางสังคม
หรือการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว การ
ที่บุคคลทั้งแต่สองคนมารวมกัน จะก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ขึ้น ความรู้สึกและอารมณ์จะ
ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและการแก้ปัญหา

เคลลี¹⁵ (Kelly) กล่าวว่า เนื้อหาวิชาและความรู้สึกจะเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันจน
แยกไม่ออก การเรียนรู้ของอาศัยความรู้สึกและการมีสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้
เกี่ยวกับตนเอง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองจะนำไปสู่การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ

บัสเวล (Buswell) และ เลวิส¹⁶ (Lewis) กล่าวถึง การพัฒนาความรู้ ความคิด
และความรู้สึก การตั้งจุดมุ่งหมาย ค่านิยม และการแสดงพฤติกรรมว่า จะเกิดจากการมี
ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ผลการวิจัยของบัสเวล สนับสนุนความคิดดังกล่าว เขาค้นพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง
ผู้เรียน จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางสติปัญญาและสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้
ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีการปรับแก้ทาง
สังคม อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเรียนรู้ที่จะมีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย¹⁷

¹⁴Hubert Bonner, Group Dynamics Principles and Applications
(New York: The Ronald Press Company, 1959), p. 10.

¹⁵William B. Ragan and Gene D. Shepherd, Modern Elementary
Curriculum (4th ed.; New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.,
1971), p. 88.

¹⁶Withall and Lewis, op. cit., p. 687.

¹⁷Ibid., p. 705.

คันทันแกม กับคณะ¹⁸ (Cunningham and her associates) กล่าวว่า ประสพการณ์ที่มีความหมายต่อผู้เรียน คือการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะทางสังคม ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะของการอยู่ร่วมกันในสังคม ประชาธิปไตย และการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ผลของการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียน มีทักษะของความเป็นผู้นำ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา ตลอดจนประเมินผลของการเรียนรู้ของตนเองได้

ซีเลน และ ไทเลอร์¹⁹ (Thelen and Tyler) ชี้ให้เห็นประโยชน์จากการให้ผู้เรียนมีส่วนสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม 4 ประการ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
2. ช่วยพัฒนาความเข้าใจตนเอง (self-realization)
3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สังคม และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม
4. ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม (culture) ของเขาได้

ในการเรียนการสอน นักวิจัยชาวโซเวียตได้สร้างยุทธวิธีที่ส่งเสริมกระบวนการในการคิด (Cognitive Process) เขาได้ค้นพบแนวโน้มใหม่ว่า ถ้าให้นักเรียนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน และเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงวิธีคิดด้วย จะเป็นการส่งเสริมกระบวนการในการคิด การเรียนแบบนี้อาจทำได้โดยใช้ "เทคนิคของการเรียนรู้แบบกลุ่ม"²⁰

¹⁸ Ibid., p. 701.

¹⁹ Herbert A. Thelen, *op. cit.*, pp. 700-701.

²⁰ วิทยากร เขียงกุล, (ถอดความ) "ระบบการศึกษาตลอดชีวิตเป้าหมายใหม่สำหรับชาวโลก," วารสารศูนย์ศึกษา (รายงานของคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการศึกษา ระหว่างชาติ ชื่อ "Learning to be" เสนอเลขาธิการยูเนสโก สรุปและวิจารณ์โดย หนังสือพิมพ์ The Asian), 18, 1(พระนคร: มกราคม-กันยายน, 2515), 75.

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบกลุ่มโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ทุก ๆ ด้าน และสามารถดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ นอกจากนี้ จากการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกมนุษยสัมพันธ์ให้กับครูและนักเรียนฝึกหัดครู พบว่า ช่วยให้นักเรียนฝึกหัดครูเข้าใจพฤติกรรมการสอนและความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ด้านการเสริมสร้างทางปัญญาที่ช่วยให้เกิดความคิดเพิ่มขึ้น ดังการวิจัยของ วิพเพิล²¹ (Whipple) ที่ได้วิจัยเพื่อตรวจสอบผลของการฝึกทักษะนักเรียนฝึกหัดครูเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนฝึกหัดครูที่ได้รับการฝึกทักษะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จะมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น มีวุฒิภาวะในการปฏิบัติหน้าที่รับรู้ความคิดและความรู้สึกของนักเรียนได้เร็ว และเข้าใจความต้องการของนักเรียนมากขึ้น

คำว่า "กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" นี้ มีผู้ใช้และเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น Group Dynamics, Sensitivity Training, T-Group (T. มาจากคำว่า Training), Encounter Group และ Confrontation Group เป็นต้น แม้ว่าชื่อจะต่างกัน แต่มีหลักการสำคัญเช่นเดียวกัน²²

เนื่องจากกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีการที่น่าสนใจวิธีหนึ่งในการช่วยให้ครูสามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ความคิดและการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อเป็นการสนองความต้องการของประเทศชาติที่มุ่งจะผลิตประชากรที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวบรวมหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ นำเสนอในแง่ที่เป็นวิธีการในการจัดการเรียนการสอนวิธีหนึ่ง ซึ่งคาดว่าจะมีประโยชน์

²¹Babette S. Whipple, "Evaluating of a Small Group Techniques; Analysis and Assesment of Classroom Behaviot," Journal of Research and Application in Education, 4 (1974), 84-102.

²²ทิตินา เทียมเสมอ, "กระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานกลุ่ม," วารสารครูศาสตร์, 2 (สิงหาคม-พฤศจิกายน, 2515), 34-35

ในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อสร้างตัวอย่างบทเรียนที่ใช้หลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จากแบบตัวอย่างทฤษฎีที่ได้ออกมาในข้อ 1 เป็นแนวทางแก่ครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

สมมติฐานของการวิจัย

1. แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และตัวอย่างบทเรียนที่สร้างขึ้น จะเป็นแนวทางให้ครูในระดับประถมศึกษา ได้หลักการและแนวความคิดในการสอนวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะ ทศนคติ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งได้รับค่านิยมของการอยู่ร่วมกัน และการทำงานร่วมกันในสังคมไปพร้อม ๆ กัน ตรงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดเอาไว้
2. แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื่องจากเรื่องที่วิจัยนี้เป็นเรื่องใหม่ ข้อมูลและเอกสารที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีน้อย ดังนั้นวรรณคดีและผลการวิจัยที่ใช้ประกอบในการวิจัยจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลและเอกสารภาษาต่างประเทศ รวมทั้งผู้รู้บางท่าน
2. การวิจัยนี้เป็นการศึกษารวบรวมหลักการ และสร้างแบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา

3. การสร้างบทเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างในการใช้ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน และได้นำไปทดลองสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นเพียงเพื่อประกอบการพิจารณาว่า บทเรียนเหล่านั้นจะสามารถใช้ได้คือเพียงไร และใช้ได้กับเด็กทุกระดับความสามารถหรือไม่ ข้อมูลที่ได้รับจะนำมาเพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเท่านั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. แบบตัวอย่างทฤษฎีและบทเรียนที่ได้อสร้างขึ้น จะเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนเพื่อใช้ในการพิจารณาจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
2. เป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ซึ่งจะสามารถนำไปจัดประสบการณ์การเรียนการสอน อันจะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา
3. เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มีการแสวงหาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ให้มากขึ้น
4. เพื่อสนองความต้องการของประเทศที่มุ่งจะผลิตบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคม

ศัพท์เฉพาะเรื่องและคำจำกัดความ

การประถมศึกษา²³ หมายถึง สิ่งใด กิจกรรมใด และวิธีการใด ที่มีอยู่ นำเข้ามาหรือจัดขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้ outgoing ไปตามแนวทางที่ถูกที่ควร สิ่งนั้น กิจกรรมนั้น และวิธีการนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการประถมศึกษา

²³ อ่ำไพ สุจริตกุล, "การประถมศึกษา," เอกสารทางวิชาการ หลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์ที่รณสาร, 2515), หน้า 2.

โรงเรียนประถมศึกษา²⁴ หมายถึง โรงเรียนที่รับนักเรียนซึ่งอยู่ในเกณฑ์บังคับ และรัฐจัดการศึกษาให้ฟรี ซึ่งประกอบด้วยระดับประถมศึกษาตอนต้นสี่ปี และระดับประถมศึกษาตอนปลายสามปี ซึ่งอาจจะจัดอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน หรือคนละแห่งก็ได้ โรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนเทศบาล หรือโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งจัดสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรอื่น ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เห็นว่าเทียบเท่า

การเรียนรู้²⁵ (Learning) ตาม Dictionary of Education ของ Carter V. Good กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งมีผลมาจากประสบการณ์ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลมีจิตสำนึกสมบูรณ์หรือในขณะที่เราไม่รู้ตัวก็ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ การเรียนรู้หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการมีประสบการณ์ การฝึกหัด และการลงมือปฏิบัติร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจากการสังเกต พิจารณา การไตร่ตรอง และการแก้ปัญหาาร่วมกันของสมาชิก จะทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่จะเรียนด้วยตนเอง และเกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์ขึ้นด้วย การเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเผชิญสภาพการณ์เดียวกันในลักษณะที่แตกต่างกันออกไปได้

การสอน²⁶ (Teaching) คือการชี้แนะหรือการแนะแนวทางให้แก่เด็ก โดยวิธีสอนแบบต่าง ๆ และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเจริญงอกงาม และพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนาสมเป้าประสงค์ของการศึกษา โดยครูจะเป็นผู้รวบรวมความรู้ แล้วจัดให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่เด็กจะสนใจและรับเอาไปได้ ตลอดจนการที่ครูทำงานร่วมกับเด็กเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้เด็กได้มีความรับผิดชอบ รู้จักคิด

²⁴ วิช บรรจง, "โรงเรียนและห้องเรียนประถมศึกษาที่ดี," วิชาการศึกษาและหลักการสอน (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2516), หน้า 2.

²⁵ Carter V. Good, Dictionary of Education (1st ed.; New York and London: McGraw-Hill Book Company, 1945), p. 286.

²⁶ วิช บรรจง, เรื่องเดิม, หน้า 111-112.

รู้จักทำงานด้วยตนเอง ครูมีหน้าที่แค่เพียงคอยช่วยเหลือในการวางแผนดำเนินงาน และวัดผลร่วมกับเด็กโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์²⁷ (Group Process) จากความหมายของ Dictionary of Education ของ คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกระบวนการที่นำเอาการเรียนรู้แบบกลุ่มมาใช้ในการพิจารณาเพื่อแก้ปัญหา ในการวิจัยครั้งนี้ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะหมายถึงวิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยที่การเรียนรู้นั้นจะเกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมภายในกลุ่มย่อยด้วยตนเอง และอาศัยการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นสิ่งสำคัญในการเรียน

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้กับการเรียนการสอน คือการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนโดยยึดหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ทฤษฎี²⁸ (Theory) คือ หลักความรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือการศึกษาถึงลักษณะที่เป็นพื้นฐานของวิชาต่าง ๆ โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับวิชาหนึ่ง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมที่จะเข้าใจได้ และสามารถนำไปใช้ได้ตามสภาพการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการรวบรวม และขยายความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และกำหนดขอบข่ายในการทำวิจัย ซึ่งอาจมีผู้คิดทำต่อไป

²⁷Tisana Tiansame, "A Model for Pre-Service Teacher Training in Human Relations for Thailand" (Unpublished Ph.D. Dissertation, Arizona State University, 1972), p. 84.

²⁸Marvin E. Shaw, "The Nature of Small Group," Group Dynamics: The Psychology of Small Group Behavior (New York: McGraw-Hill Book Company, 1971), p. 22.

แบบตัวอย่าง²⁹ (Model) เป็นระบบที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยหลักการทางคณิตศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดของเรื่องนั้น แบบตัวอย่างสร้างขึ้นได้หลายวิธี เช่น แบบตัวอย่างที่แสดงด้วยการบรรยาย (descriptive model) แบบตัวอย่างที่แสดงด้วยแผนภูมิ (diagramatic model) หรือแบบตัวอย่างที่แสดงด้วยสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์³⁰ แบบตัวอย่างในการวิจัยนี้จะใช้แผนภูมิเพื่อแสดงแนวคิดหรือหลักการของ "ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา" ที่ได้สร้างขึ้น



002960

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁹ Tisana Tiansame, op. cit., p. 9.

³⁰ อุทัย บุญประเสริฐ, "ตัวแบบ หุ่นจำลอง แบบจำลอง หรือโมเดล," วารสารครูศาสตร์, 3 (เมษายน-กรกฎาคม, 2516), 32.